

Jižní Amerika

podtržené pojmy - zakreslete do mapy

..... - **doplňte (doma)**

k osobnostem napište jméno a stát, z něhož pochází

rozloha: 17 843 000 km² 378 mil. obyvatel

pobřeží - malá délka vzhledem k ploše kontinentu, málo členité

souostroví Tierra Del Fuego - ½ ČR - česky; Marajó

povrch - jádro tvoří Brazílsko-Guayanský štít

Kordillery = Andy - 3 hlavní hřbety, subdukce Pacifické desky, Aconcagua (6 959 m), sopky, horské ledovce

vodstvo - převážně atlantské úmoří

Amazonka - největší řeka světa (7 000 km), pororoca - přílivová vlna proti proudu řeky

Samuel Fritz Bohumír Jánský

Orinoko - v jeho povodí nejvyšší vodopád světa Salto Angel (VEN) - 980 m na řece Caroni

bifurkace = rozdělení vodního toku do 2 povodí (Orinoko-Casiquiare)

Paraná - vodopády Iguacú

jezera - Titicaca - tektonický původ (propadlina); Maracaibo, Patos - limanová

klima - El Niño = jezulátko - klimatický jev, začíná obvykle o vánocích, mění a obrací směr proudění vzduchu a vod Pacifiku

→ změny srážek a teplot → přírodní katastrofy (povodně, sucha), globální dopady, v JA, KOL a PER

krajinné typy - víceméně jako v SA

poušť Atacama

stepi = pampy - mírný pás, pštros nandu, tapír

savany = campos (BRA) = llanos (COL, VEN) - obklopují tropické deštné lesy, vlhčí než stepi, dnes plantáže

mangrove

endemiti: anakonda, mravenečník, jaguár

obecně zemědělství

monokulturní exportní zemědělství - orientované na jednu plodinu a na vývoz (káva, banány, koka (KOL, VEN, BOL, EKV)

koka → součást tzv. šedé ekonomiky = černé peníze z černého trhu, ale vlády těchto států to v podstatě přehlíží

→ pěstitelé koky jsou ovládáni kartely (drogové mafie) a nemají jinou možnost než smrt či pěstování a výrobu drogy

káva - pravá brazilská a pravá kolumbijská (světoví producenti); sója, cukrová třtina → biopaliva (etanol)

hovězí dobytek vysoké kvality - ARG

obecně těžba

ropa (EKV, VEN, KOL), zemní plyn, zlato (CHIL, PER)

diamanty (BRA - načerno a natvrdo - kvůli těžbě jsou vyhlazovány poslední zbytky původních indiánských kmenů)

guano = ledek (CHIL)

dřevo, vzácné dřevo - Amazonie

obecně průmysl

montážní závody světových firem (v celé Střední a Jižní Americe se nevyrábí národní auto)

→ ARG - příklad montážního závodu Volva

průmysl svázaný s těžbou - **rafinérie** (prvotní zpracování ropy - tzv. petrochemický průmysl)

obecně obyvatelstvo

běloši - nejvíce v ARG, URU, CHIL, BRA

indiáni - především v Amazonii a v horských oblastech And

kreolové = potomci kolonizátorů (španělsky či portugalsky mluvící)

všechny možné kombinace ras (mulat, zambo, mestic)

BRA - největší tolerance k míšencům

potomci indiánských kmenů - v současnosti jsou na tom ekonomicky nejhůře) → proto sklouzávají k marxistickým,

maoistickým a jiným sociálně revolučním hnutím a stávají se teroristy (z dobrých úmyslů pochopitelně)

přírůstek obyvatelstva → ve státech s bělošskou většinou nízký, ve státech s mulatskou a černošskou většinou vysoký

v podstatě velká **urbanizace**, chudí se stěhují do měst za perspektivou X perspektiva zde není → lidé živoří → vznikají

chudinské čtvrti - favelas

migrace obyvatelstva - z vesnic do měst, z hor do nížin k moři, v Brazílii snaha o kolonizaci vnitrozemí, z Kuby do USA, obecně

vysoká migrace za perspektivou do USA

obecně politická situace

korupce - narkomafie (Venezuela, Kolumbie), časté únosy

extrémní ekonomické krize - Venezuela, v poslední době Argentina

posun v politických názorech doleva → vítězství socialistických myšlenek (spravedlivá společnost, společné využití přírodního

bohatství, znárodňování) X plíživá totalita př. Hugo Chávez

- sféra vlivu USA

Mercosur (ARG, BRA, PAR, URU, VEN)

Argentina

8.největší stát světa ($\frac{1}{4}$ Evropy), 40 mil. obyvatel, Buenos Aires (Dobré větry)
podle argentea - stříbra (které tam však kolonizující Španělé nenašli)
v půlkruhu od La Platy až k podhůří And - zemědělská a průmyslová výroba → především chov skotu a navazující potravinářský průmysl (na export)
regiony: Gran Chaco (kečuánsky Velká pláň) - obrovské rozlohy močálů,
Patagonie - pustiny
Pampa (kečuánsky bezlesá rovina) - travnatá, úrodná a nejvíce kolonizovaná
La Plata - záliv na V země s největší koncentrací obyvatel, megalopolis, jádrová oblast JA
nejvíce evropských přistěhovalců, po 2WW GER
pravcová vojenská junta v letech 1976-1983 → rozpolcení společnosti
1982 - neúspěšná válka o Falklandy s GB
2002 - hospodářský kolaps, státní bankrot, zahr.dluh 140 mld. USD → krize, inflace, nezaměstnanost, emigrace
osobnosti: Juan Perón a Evita - ikony 50. let (prezident, který podporoval městské dělníky), Ernesto Guevara, Maradona

Bolívie

2 hlavní města: Sucre, La Paz
podle Simona Bolívara - bojovník za nezávislost JA na ŠPA (1783-1830)
bohaté zásoby surovin - cín 2W (Potosí)
nedostatek zemědělské půdy → není potravinově soběstačná
2/3 potomci Indiáni
ve válce s Chile na konci 19. století ztratila město Antofagasta, naleziště ledku a přístup k moři (nenávisť mezi státy dodnes)
v pol.20.století ve válce s Paraguají ztratila Gran Chaco
Altiplano - náhorní plošina, kde žije lama alpako (domestikovaná), lama vikuňa (divoká)
levicový populistický prezident Evo Morales indiánského původu - separatistické tendence

Ekvádor

podle equator = rovník
sopka Chimborazzo - nejvzdálenější místo od zemského středu (rovník 6378 km, pól 6356 km)
souostroví Galapágy (moře mezi pevninou a ostrovy je nárokováno jako výsostné ekvádorské vody)
ropa, koka, kakao

Chile

dlouhé 4200 km, max. široké 400 km
poušť Atacama (132 000 km²)
těžba přírodního ledku = guano NaNO₃ (postupně ustává), měď 1W - Chuquicamata (největší povrchový důl světa)
chilské víno (v hroznech i v lahvi), rybolov
70.léta - socialista Alende → hospodářská krize ⇒ vojenský převrat → diktatura generála Pinocheta (hospodářský vzestup X milion vystěhováno, tisíce lidí zmizelo - zabito v koncentracích)
k Chile patří pacifický Velikonoční ostrov s kamennými sochami
1. prezidentka v JA - Michelle Bachelet

Kolumbie

podle Kryštofa Kolumba
Indiáni Čibčové a jejich El Dorado (zlatý muž) - přivodili Španělům vizi zlatého království
narkomafie - medelínský kartel, pěstování koky v horách (celé farmářské rodiny pěstují z donucení)
občanská válka → levicové guerilly (FARC) ovládají horské nepřístupné oblasti - peníze z drog a únosů lidí

Venezuela

největší těžař ropy v Jižní Americe a vývoz do USA, člen OPEC
Amerigo Vespucci ji pojmenoval podle rodných Benátek (Venezuela = Malé Benátky), rodiště osvoboditele Simona Bolívara
Hugo Chávez - levicový populist, bývalý voják, protiamerická rétorika, spolupráce s RUS, ÍRÁ

Peru

historické sídlo indiánské říše Inků (Cuzco, Machu Picchu) → 1532 Pizarro
kečuánština (16%)
bohaté zásoby surovin, rybolov - 1.W
významná JAP menšina → úspěšní v podnikání a veřejném životě (Alberto Fujimori)
teroristické organizace - Světlá stezka, Tupac Amaru
expedice Huascarán 1970 - zemětřesení ⇒ Jizerská 50

Brazílie

5.W dle rozlohy (8,5 mil. km²), 5W nejlidnatější (190 mil.)

Brasília - vzniklo z popudu prezidenta Juscelina Kubitscheka (slovenská babička) v letech 1956-1960, do té doby Rio de Janeiro, mělo být administrativním centrem, ale v současnosti je přeplněné (2 mil.), památková rezervace UNESCO
federativní republika - 26 států

historie

název dle brazil = těžké červené dřevo

1822 - nezávislost na POR (vyhlášena princem) - císařství

1889 - republika

nej: největší rozloha tropického deštného lesa (2/3 území), největší veletok planety, nejrychleji se rozvíjející ekonomika v JA, největší devastace přírodního bohatství, největší růst měst a chudinských čtvrtí
tři přírodní oblasti - Amazonská nížina, Brazílská vysočina, Guayanská vysočina

obyvatelstvo

2/3 obyvatel žijí na J a JV (Amazonie je oproti tomu relativně prázdná) ve městech (80% urbanizace)

aglomerace - Sao Paulo 22 mil., Rio de Janeiro 18 mil., favelas - děsivá kriminalita (filmy Město bohů, Tropa de Elite)

velká rozmanitost ras - běloši, černoši, indiáni a míšenci (obrovská tolerance)

portugalština, katolíci

hospodářství

nejrozvinutější stát Jižní Ameriky (společně s Argentinou a Chile)

obrovské zdroje surovin (vyjma ropy a kvalitního uhlí) → železná ruda, dřevo, kaučuk

velký energetický potenciál vodních toků (Itaipú - 2W vodní elektrárna na řece Paraná) - 90% energie

velké tempo industrializace (průmyslovatění) - až nadměrný export

velká zadluženost - vznikla jako důsledek snahy vyrovnat se vyspělým státům severní polokoule

zemědělství - 1W káva; kakao, cukrová třtina, sója → biopaliva

region Amazonie

největší tropický prales světa

Transamazonica - 5600 km dlouhá dálnice napříč Amazonií → podél této osy se šířila civilizace, kolonizace

způsob hospodaření - vpálení lesa - pěstování plodin - přesunutí na další místo ⇒ půda se vyčerpá a zemědělci nelegálně obsazují další území ⇒ značné ekologické dopady (snižování diverzity, fragmentace pralesa, mizení rostlinných a živočišných druhů a původních obyvatel...), prales se postupně mění na savany

aktuálně „frčí“ pěstování cukrové třtiny ⇒ produkce etanolu = „brazílský benzin“ - biopalivo ⇒ v Brazílii už od 20.let 20.st., do budoucna export do USA

velký význam říční dopravy - Amazonka a její přítoky

cestovní ruch - zatím malé vytížení, pověst málo bezpečné země (kriminalita)

karneval, samba, kopaná (Copacabana)

Francouzská Guayana

zámořské území FRA ⇒ €

trestanecká kolonie na Ďábelském ostrově - vězení, z kterého není úniku (Henri Charriere - Motýlek)

francouzský kosmodrom u města Kourou (rakety Ariane)

Cayenne - hlavní město a pálivá paprika

Guayana

anglicky mluvící země (Commonwealth), 1/3 obyvatel hinduisté (přistěhovalci z Britské Indie)

těžba a vývoz bauxitu

Surinam

původně Nizozemská Guayana, Nizozemci ji vyměnili s Angličany za Nový Amsterdam (dnešní New York)

2x větší než ČR X 450 tis. obyv.

Paraguay

diktátor Alfred Stroessner (1954-89)

obrovská vodní elektrárna Itaipú na řece Paraná - pokrývá 99% energetické spotřeby země

buráky = podzemnice olejná

Uruguay

Montevideo = vidím horu

pastevectví hovězího dobytka, ovcí

dlouho stabilní, relativně prosperující - nazývána Švýcarskem Jižní Ameriky, veškerý život hlavně v okolí zálivu La Plata

